

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE „HISTORISCHE VERENIGING SOEST”

Foto omslag

"De Eng"

Een schilderstuk van J. H. Isings - 1930

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980

Bestuur

Voorzitter	:	P.J. van Doorn, Schoutenkampweg 113, Soest
Secretaris	:	Mevr. E. Stolwijk, Kruisweg 2, Soest, Telefoon 02155-17113
Penningmeester	:	J.Th. van der Putten, Leeuwerikweg 30, Soest
Overige leden	:	P.J. van den Breemer, Vosselveldlaan 21, Soest A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7, Soest J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a, Soest W.C.J.M. Peters, Van Mecklenburglaan 24, Soest W. Schimmel, Steenhoffstraat 77a, Soest G. Staalenhoef, Speenkruid 11, Diemen
Redactie	:	P.J. van den Breemer, Vosseveldlaan 21, Soest
Vormgeving	:	F. Elsmann, Bachweg 66, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

De contributie bedraagt f 30,-- per jaar.

Betaling is mogelijk:

op de postrekening van de penningmeester Historische Vereniging Soest,
nummer 54.59.21.8

dan wel op de bankrekening van de vereniging bij de Rabobank te Soest,
rekening nummer 3599.02.235. (Giro van de bank: 212775).

Het lijkt nog maar zo kort geleden dat ik het voorwoord voor het kerstnummer 1989 schreef. 1990, het jaar waarin de vereniging haar tweede lustrum zou gaan vieren, stond toen nog voor de deur; er moest in dat kader nog het een en ander worden georganiseerd. Nu, terugkijkend op dit jaar kan het bestuur met genoegen constateren, dat veel leden de evenementen ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Historische Vereniging hebben bezocht dan wel daaraan hebben deelgenomen.

De klederdrachtenavond was een groot succes, enerzijds door de grote belangstelling van de leden en anderzijds door het enthousiasme van de klederdrachtengroep Eem- en Gooiland en de heer Bart Krijnen. De organisatoren kunnen met voldoening op dit evenement terugkijken. Ook de deelname aan de door de evenementencommissie georganiseerde bustocht naar Drenthe was groot. Een stimulans voor die commissie om door te gaan met het organiseren van dergelijke evenementen. Het succes van deze dag was zeker niet in de laatste plaats te danken aan de geestdrift, waarmee oud-voorzitter Fred van den Beemt in samenspraak met de evenementencommissie het programma van die dag samenstelde.

Kortom de viering van het tienjarig bestaan van onze vereniging kan geslaagd genoemd worden. Wellicht voor de minder actieve leden een aansporing om eens vaker hun betrokkenheid bij de vereniging te tonen.

Mede namens mijn medebestuurleden spreek ik de hoop uit dat 1991 wat de vereniging betreft een succesvol jaar wordt.

U als leden van de vereniging wensen wij een goed kerstfeest en een voorspoedig en vooral gezond 1991 toe samen met uw gezins- en familieleden.

P.J. van Doorn, voorzitter

december 1990

DE HISTORISCHE VERENIGING 10 JAAR OUD

Onze H.V.S. werd op 8 mei 1980 opgericht en vierde dus dit jaar haar 10-jarig bestaan. Eind augustus ontvingen de leden naar aanleiding daarvan een uitnodiging voor twee bijzondere activiteiten.

Dinsdag 11 september verzorgde de Werkgroep Klederdrachten Eem- en Gooiland een klederdrachtenavond. Dit was een grandioos succes. De dracht van Eem- en Gooiland werd door middel van dia's getoond. Daarbij werd zeer vakkundig uitleg gegeven. Maar het optreden van de klederdrachten-groep uit Laren o.l.v. de heer Bart Krijnen was het klapstuk van de avond. Bij de groep had zich dit keer ook een Soester boeren echtpaar aangesloten. De heer Krijnen vertelde gezellig over alles wat men 50 tot 100 jaar geleden om of aan het lijf had. Ieder mocht vragen stellen en kijken. De koffie smaakte goed en omdat het feest was, was er ook een glaasje "boerenjongens". Er waren die avond ongeveer 60 mensen aanwezig.

Klederdrachtenshow werkgroep Eem en Gooiland.

De volgende activiteit was de 'jubileumexcursie' op zaterdag 29 september, georganiseerd door onze evenementencommissie. Die dag zal alles mee. Een volle bus met gelijkgestemde mensen vertrok om vijf minuten voor acht

vanaf museum Oud Soest naar Drenthe. Het was schitterend weer en om ongeveer half tien waren wij in motel Hoogeveen, waar de koffie klaar stond en waar ook onze oud-voorzitter Fred van den Beemt op ons wachtte. Hij had - in overleg met de evenementencommissie - het programma voor de excursie opgesteld. Een programma dat er mocht zijn. Wij werden voorzien van enig documentatiemateriaal en om tien uur gingen we op weg voor een bezoek aan het 'Nationaal Gevangenismuseum' in Veenhuizen. Daarvan hadden we nog nooit gehoord, maar we stonden perplex van wat daar te beleven was. "Je moet er geweest zijn, in Veenhuizen" en het begon in 1818 als "De Maatschappij van Weldadigheid".

Vanuit Veenhuizen vertrokken we om ongeveer half twaalf naar Norg. Wij reisden in een mooie bus en hadden een prima chauffeur, die met deze grote bus over de Drentse binnenwegen goed uit de voeten kon. In hotel 'De Klokbe-ker' werd een Drentse lunch geserveerd en niemand kwam dankzij de 'Drentse gastvrijheid' iets te kort. De reis werd voortgezet door het prachtige landschap van Drenthe waarover Fred van den Beemt op prettige en deskundige wijze vertelde.

Jong geleerd, oud gedaan.

In Roden werd een bezoek gebracht aan het 'Nederlands Museum Kinderwereld'. Daar was veel te zien, maar ook veel te spelen. De deelnemers hebben zich danig geweed om te laten zien dat zij nog konden hoepelen, steltlopen, hinkelen, zweeptollen of fietsen op de velocipede. Ook Ot en Sien hebben wij in Roden gezien.

Van Roden naar Assen, waar wij in het Drents Museum koffie of thee kregen aangeboden. Daarna kon ieder zijn eigen weg gaan om 'iets' van al het moois in het museum te bezichtigen. Velen bleven toch wel in de buurt van Fred, die de meest interessante afdelingen liet zien. De tijd liet het jammer genoeg niet toe om alles te bezichtigen. Om ongeveer vijf uur was iedereen weer bij de bus en keerden wij - nog steeds bij stralend weer - huiswaarts.

In de bus sprak onze vice-voorzitter, Antoon van de Dijssel, dankwoorden aan iedereen, die op een of andere wijze had meegewerkt om deze dag te doen slagen. In Hogeveen werd afscheid genomen van Fred van den Beemt. Een paar minuten over zeven waren wij weer bij het museum in Soest.

Een buitengewoon geslaagde dag. Evenementencommissie proficiat.

Het bestuur.

DE OUDSTE FAMILIES VAN SOEST door Gerard Stalenhoef

De familie Stalenhoef (II).

In het eerste deel zijn de oudst bekende gegevens van deze familie weergegeven. (1)
Na enkele (nog) vermoedelijke voorouders is als vaststaande stamvader besproken Isaak Aartse (geb. ca. 1585-'90) die tweemaal gehuwd is geweest. Zijn kinderen uit het eerste huwelijk zijn wel genoemd doch niet nader besproken omdat zij niet behoren tot de voorouders in rechte lijn van de thans levende leden van de familie Sta(a)lenhoef. Tot deze voorouders behoort wel de zoon uit het tweede huwelijk van Isaac Aartse en Anna Gijsbertse. Deze zoon is in het toenmalige Soest wellicht het meest bekend geweest als:

Jacob Isaacse, de bode van het Gilde.

Jacob is geboren ca. 1640-'45, want zijn ouders trouwen in mei 1640 en op 26 september 1664 wordt hij nog genoemd als minderjarige.

Hij trouwt voor schout en schepenen van Soest op 30 april 1665: Jacob IJsacksz, jongeman, wonende te Soest, met zijn vader IJsack Aertsz en Rijckgen Henrixdr, jongedochter wonende op 't erf van 't Clooster Marienburgh tot Soest, met haar vader Henrick Jansz den ouden. (2)

Zowel op de gildelijst van 1685 als van 1696 komt Jacob Isacksz voor met zijn huisvrouw. (3)

Het ligt voor de hand om aan te nemen dat dit dezelfde vrouw is.

Doch er zijn sterke aanwijzingen dat het om twee verschillende dames zou kunnen gaan. De huisvrouw uit 1685 is ontegenzeggelijk Rijkje, maar dank zij gegevens uit de boeken van het Gaasbeeksgilde is bekend dat ca. 1686/'88 "Grietien Everts Hilhorst, huisvrouw van Jacob Isackse" haar emmer bier betaalde. (4)

Hieruit kan worden afgeleid dat Rijkje Hendriks kort na 1685 is overleden, waarna haar weduwnaar hertrouwde met Grietje.

Uit een testament uit 1685 blijkt dat Grietje Evertse Hilhorst toen weduwe was van Jan Peterse.

Volkomen zekerheid omtrent dat tweede huwelijk bestaat echter nog niet.

Jacob Isaacse is zeer lange tijd "Boode" geweest van het Gaasbeeksgilde. Hij wordt als zodanig voor het eerst genoemd in 1688, doch vervulde deze functie toen wellicht reeds een aantal jaren. (4)

De landerijen van Jacob Isaacse.

Jacob Isaacse en zijn huisvrouw Rijkje Hendrikse ontvangen, door transport van zijn vader Isaac Aartse (en zijn overleden moeder) een perceel lands, groot omtrent zes morgen, gelegen op Soester Eng; 27 april 1666. (5)

Jacob koopt land in de Hooge Birk; 9 maart 1669.

Jacob Isaacse, als man en voogd van de dochter van Hendrick Janse wordt beleend door de St. Paulus-abdij met:

".. eene hofstede van den brinck tot het kerkpad toe" alsmede met ".. een campjen lands, 5 spynt, 't eijnd van de voorsz. hofstede, van de hofstede voorts over 't Soester kerkpad tot aan de overenwegh ofte Doodwegh toe"; 6 juli 1674.

Voorts koopt hij twee dammaten maatland; 23 mei 1698 en wordt hij genoemd als noordelijk belendende van een morgen maatland: 23 december 1704, Jacob Isaacsen heeft vier dammaten hooiland, leggende aan de Rivier de Eem,

gemeen met anderen, waarvan Cornelis Peterse Ruyght de helft in twee dammaten heeft; 8 september 1708.

Jacob Isaacse is begin 1710 overleden en werd op 28 januari van dat jaar te Soest begraven.

De drie zoons van Jacob Isaacse en Rijkje Hendrikse.

Toen Rijkje overleed liet zij, behalve haar man Jacob Isaacse, ook als erfgenamen na hun drie zoons: Isaac Jacobse, Hendrik Jacobse de Oude, en Hendrik Jacobse de Jonge.

Dit blijkt uit een acte van 30 oktober 1736, waarin wordt gesproken over:

"... een huijsinge en schuurtje met omtrent twee hondert Roeden lands, gelegen aan twee kampjes onder den Geregte van Soest op 't korte Eijnde, bewoont en gebruikt wordende bij Wulphert Gijsbertse Boon."

De comparanten bij deze acte zijn Isaac Jacobse, oud-buurmeester van Soest en Jacob Hendrikse van Groenendaal. De tweede comparant is een "soons soon" van Rijkje.

Op zich is dat vrij kleine stukje land niet zo belangrijk maar wel belangrijk is dat door deze acte wordt bevestigd dat Jacob en Rijkje twee zoons hebben gehad die allebei de voornaam Hendrik droegen.

Ik vond de acte pas toen ik al jaren met het onderzoek naar de familie bezig was en verkreeg hiermede de verklaring van enkele tot dan onopgeloste vragen. Omtrent de volgorde van geboorte van de drie zoons bestaat geen zekerheid; in verband met de overzichtelijkheid zullen wij eerst de twee "Hendrikken" bespreken.

Hendrik Jacobse "de Oude" en zijn zoon.

Hendrik Jacobse "de Oude", geb. ca. 1665-'70, is ca. 1696 gehuwd met Maria Peterse, dochter van Peter Elisse en Nelletje Thomas. Dit huwelijk is in de archieven nog niet gevonden.

"Hendrick Jacob Isackse den oudere" betaalt ca. 1689-'92 als nieuwe gildebroeder van het Gaasbeeksgilde f 10-0-0. Hij diende die plaats te kopen omdat zijn vader nog in leven was.

Op de lijst van 1696 wordt wel hij, doch niet zijn huisvrouw vermeld, zodat hij kennelijk toen nog niet, dan wel slechts kort gehuwd was.

"Maritien Peters", huisvrouw van Hendrik Jacobse betaalt haar emmer bier (ca. 1697-'98).

Uit het huwelijk is een zoon bekend:

Peter Hendrikse, ged. Soest (R.K.) 5 september 1699.

Het huwelijk is van korte duur geweest want reeds in 1702 hertrouwt Maria Peterse, als weduwe van Hendrik Jacobse, met Cornelis Gerbrandsen (van 't Klooster).

De zoon Peter Hendrikse wordt genoemd (1712) in het testament van zijn oom Isaac Jacobse als "soone van zijn broeder Henrik Jacobss. saliger, thans ouwd zijnde omtrent twaalf jaaren".

Wat zijn oom heeft toegezegd in dat testament is niet van belang want Peter is ca. tien jaar eerder overleden dan die oom.

Want volgens een boedelscheiding van 5 oktober 1734 erven de kinderen van Cornelis Gerbertse van 't Klooster en Maria Peters van (hun als vrijgezel overleden halfbroer) Peter Hendrikse.

De tak van Hendrik Jacobse "de Oude" is dus snel geheel uitgestorven.

Vervolgen wij met de broer Hendrik Jacobse de Jonge, ook genaamd

Hendrik Jacobse Groenendaal.

Hendrik Jacobse "de Jonge", later ook genaamd Groenendaal, is geb. ca. 1665-'70; overl. ca. 1730.

Van hem zijn twee huwelijken bekend:

Op 3 september 1709 trouwen te Soest (R.K.) Hendrik Jacobse, meerderjarige jongeman van Soest en Cornelia Janse Post, jongedochter van Soest. Cornelia was een dochter van Jan Gijsbertse Post en Jaapje Hendrikse van Klaarwater.

Op 14 november 1723 trouwen te Soest (voor schout en schepenen): Hendrik Jacobse, weduwnaar van Cornelia Janse Post, wonende te Soest en Geertje Lamberts, meerderjarige jongedochter, wonende te Soest. Geertje is een dochter van Lambert Dirkse (de Gooijer) en Gerbregt Janse.

Na het overlijden van Hendrik Jacobse hertrouwt Geertje Lamberts, als weduwe met 2 minderjarige kinderen, met Maas Hendrikse Kok; mei 1732.

Hendrik Jacobse Groenendaal en het gilde.

Evenals zijn vader en zijn broer was Hendrik lid van het Gaasbeeksgilde. Op de lijsten van 1685 en 1696 wordt hij nog niet vermeld; zijn eerste echtgenote, Kornelia Jans, betaalt haar emmer bier en op 6 oktober 1715 wordt Hendrik Jacobse (de jongere) gekozen tot ouderman.

De landerijen van Hendrik Jacobse.

"De Groenendaal"

Tot de 14 hoeven van de Sint-Paulusabdij behoorde in 1400 o.a. de "Mutzen en Gronendaelhoewe".

De tot nu toe oudst gevonden belening is aan Juffr. Anna van Meerten van Abcoude, vrouwe van Essenstein etc.; 3 mei 1581.

Anna is de dochter van Hendrik van Meerten van Abcoude en van Josina van Wijck van Abcoude, beiden telgen van het geslacht Van Abcoude, waartoe ook Jacob van Gaasbeek behoort.

Anna is gehuwd met Willem, baron van Gent, uit welk huwelijk werd geboren:

Juffr. Mechteld van Gent tot Gent die, na opdracht van haar moeder met de Groenendaal wordt beleend; 29 januari 1629.

Uit haar huwelijk met Jonker Louis van Renesse van Baer, heer van Blijdenborch en Waltgrave van Dalen zijn zes kinderen geboren die de Groenendaal erven na de dood van hun moeder; 24 februari 1649.

Deze kinderen verkopen de hofstede aan Anthonius Bor.

De omschrijving luidt:

- Item de huijsinge, hofstede van Groenendaal met die blaecke, bergen ende schaaapsschot daer op staende, gelegen op Soesterengh die van outs in de houe van Groenendaal gehoort heeft met eggen ende met eijnden..
- mitsgaders noch eenich allodiaal mede daeraen gebruijckt wordende gelegen aenden Engh, groot volgens de caerte daer van sijnde soo weij berch als bouwlant veertien mergen drie en dertich roeden sulckx in voegen 't selve bij Ruthger Aertsz gebruijckt wort..

De overdracht aan Anthonius Bor vond plaats voor de Leenhof van de Sint Paulus-abdij op 6 juni 1664.

Na de dood van zijn vader Anthonius Bor wordt Cornelis Bor met de Groenendaal beleend.

Hij verkoopt eerst 1/3 deel (in 1714) en vervolgens het overige 2/3 deel (in 1719) aan Hendrik Jacob Isaaks, die zich kennelijk sindsdien Groenendaal is gaan noemen.

De zoon van Hendrik Jacobse uit zijn eerste huwelijk

Uit het eerste huwelijk (met Cornelia Janse Post) is een zoon bekend:

Jacob Hendrikse, geb. Soest (R.K.) 1 oktober 1711, overl. voor 1769 en gehuwd te Soest op 6 december 1740 met Sijmentje Aalten.

Bij zijn huwelijk wordt Jacob reeds "Groenendaal" genoemd. Aangezien zijn moeder (voor 1723) en zijn vader (voor 1731) zijn overleden wordt hij geassisteerd door zijn oom Dirk Peterse Bosch, de echtgenoot van Gijsbertje Janse Post, een zuster van Jacob's moeder.

Over de ouders van Sijmentje Aalten weten wij nog niets met zekerheid. Zij was bij haar huwelijk met Jacob weduwe van Jan Aalten, uit welk huwelijk twee kinderen zijn geboren.

Jacob Hendrikse Groenendaal, die schoenmaker was, en zijn vrouw Sijmentje Aalten dragen de Groenendaal over aan Maria Gijsbertse, de weduwe van zijn oom Isaac Jacobse; 1745.

Kennelijk hebben zij haar, met deze overdracht, willen steunen toen zij met vijf jonge kinderen achterbleef. Zo kwam de Groenendaal in de familie Stalenhoef; een zoon van Isaac Jacobse wordt in 1751 als gildelid vermeld als Gijsbert Isaakse Groenendaal.

Na het, waarschijnlijk kinderloos, overlijden van Jacob, (die schoenmaker was) hertrouwt Sijmentje in 1769 met de weduwnaar Teunis Evertsen Kolfschoten uit Eemnes.

De kinderen van Hendrik Jacobse uit zijn tweede huwelijk.

Uit het tweede huwelijk van Hendrik Jacobse met Geertje Lamberts zijn vier kinderen bekend:

- Lammert, ged. Soest 4 oktober 1724.
- Rickie (Rijkje), ged. Soest 17 oktober 1725.
- Lammert, ged. Soest 7 februari 1727 en
- Anna, ged. Soest ca. 1729-'32. De juiste datum is niet bekend door een hiaat in het R.K.-doopboek.

Wij zagen reeds dat hun moeder in 1732 hertrouwt en dan twee kinderen heeft. Aangezien de beide dochters huwen kan worden aangenomen dat de twee jongetjes met de naam Lammert jong zijn overleden.

Dit betekent dat ook deze tak reeds spoedig, zij het alleen in mannelijke lijn, is uitgestorven.

De beide meisjes hebben de familie wel in vrouwelijke lijn voortgezet.

Rijkje trouwt met Jan Gerritse Kok en Anna trouwt met Gijsbert Hannisse Hoefsloot.

Laatstgenoemd echtpaar behoort tot mijn voorouders.

Isaac Jacobse, de naamgever van de familie.

Na de twee broers Hendrik volgt nu hun broer Isaac Jacobse, geb. ca. 1665-'70, begraven 17 oktober 1744, Hij is tweemaal gehuwd geweest.

Eerst trouwt Isaac ca. 1700 met Maria Claasse Schouten, dochter van Claas Segerse Schouten en Oetje Wulphertse.

Uit dit huwelijk is een dochter, Aleida, bekend, gedoopt te Soest op 23 september 1701. Vrijwel zeker is zij op jeugdige leeftijd overleden want in het testament van haar ouders (uit 1712) wordt zij niet genoemd.

Isaac Jacobse en het gilde.

Isack Jacobse betaalt ca. 1693-'94 als nieuwe gildebroeder f 7-10-0. Zijn eerste huisvrouw "Marije Claesen" betaalt haar emmer bier, evenals zijn tweede echtgenote Merritie

Gisbers.

Op 29 september 1710 wordt Isaac Jacobsen gekozen als ouderman; deze functie had zijn broer Hendrik ook reeds vervuld.

De landerijen van Isaac Jacobse.

Omtrent het "grondbezit" dat Isaac Jacobse heeft bezeten is zoveel te vertellen dat hieraan in de toekomst mogelijk nog een afzonderlijk artikel zal worden gewijd. Volstaan wordt met de mededeling dat hij o.a. de Gustalenhoeft heeft gekocht (in 1722) en dat sindsdien de familie deze naam is gaan voeren. Alle dragers van de naam zijn nazaten van deze Isaac Jacobse.

Zijn tweede huwelijk en de kinderen daaruit.

Op 14 november 1723 trouwt Isaac Jacobse, als weduwnaar, met Marritje Gijsbertse (Bouter), dochter van Gijsbert Berendse (Bouter) en Petertje Hendrikse (Roeten).

Uit het tweede huwelijk zijn zeven kinderen bekend: (6)

1. Jacob, zijn afstammelingen woonden te Soest en Eemnes;
2. Petertje, waarschijnlijk op jeugdige leeftijd gestorven;
3. Gijsbert, de stamvader van de Eemnesser tak (waarvan ik een afstamming ben) en later van de tak te Nederhorst den Berg;
4. Peter, wiens nakomelingen veelal in Soest bleven wonen;
5. Hendrikus, eveneens met veel Soester nazaten;
6. Richardus, vrijwel zeker jong dan wel ongehuwd overleden en
7. Maria, tot haar nakomelingen behoort o.a. Hendrik van de Wetering, bisschop van Utrecht.

Om te voorkomen dat ons tijdschrift alleen gevuld wordt met "Stalenhoeven", zullen zij en hun nageslacht hier niet nader worden besproken. (7)

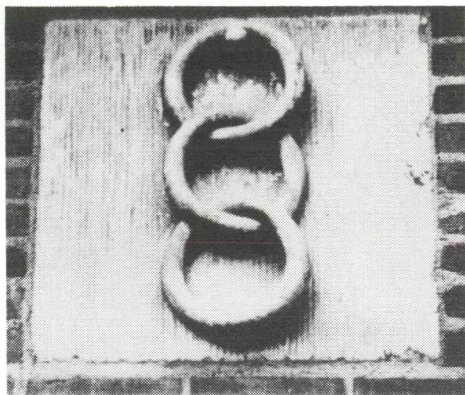
- (1) Van Zoys tot Soest, zomer 1990, 11e jaargang, nr. 1.
- (2) De huwelijks- en doopdata zijn grotendeels ontleend aan eigen archiefonderzoek, doch mede aan de Eemlandse Klappers, delen 13 en 14.
- (3) E. Heupers, De Gilden van Soest, waarin twee lijsten (1685 en 1696) van gildeleden zijn gepubliceerd.
- (4) Andere gegevens omtrent de verhouding van leden van deze familie tot het Gaasbeeks-gilde zijn in 1984 verkregen van de heer Jo Hilhorst.

- (5) De gegevens omtrent de diverse bezittingen zijn ontleend aan de archieven van de Sint Paulus-abdijs en aan de rechterlijke archieven van Soest (beide in het Rijksarchief Utrecht).
Met name ben ik dank verschuldigd aan Mevrouw J. van Kleinwee-van de Dijssel die mij op het spoor bracht van acten die ikzelf nog niet had gevonden.
- (6) In het tijdschrift van de Historische Kring Eemnes, maart 1990, jrg. 12 nr. 1, blz. 22-49 wordt een groot aantal Eemnesser afstammelingen besproken.
- (7) Voor een publicatie als deze gelden, gezien de plaatsruimte, beperkingen. In de collectie van de werkgroep Genealogie van onze vereniging bevinden zich uitgebreidere gegevens over de hier gepubliceerde personen en vele van hun nakomelingen.

HERBERG „DE DRIE RINGEN”

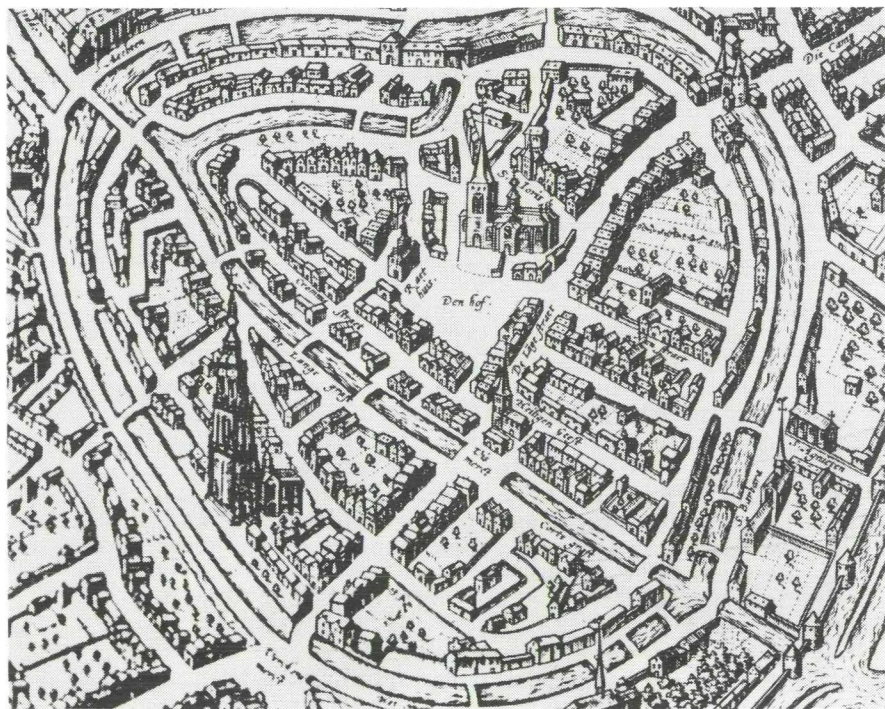
door W.H.A. Klein

De uitleg over de herkomst van de naam "De Drie Ringen" van de oude dorpskerk van Soest is in het algemeen, dat het de drie gerechten van Soest voorstelde, t.w. die van de Paulus Abdijs, de Heren van Abcoude en de Graven van Holland. Volgens Heupers stelde het de Heilige Drievuldigheid voor. Het bezoek aan de "Open Monumentendag" te Amersfoort 1990 leverde een aanwijzing waar de juiste verklaring gevonden kon worden. Op genoemde "open dag" kon o.a. het gerestaureerde pand aan Kleine Spui 18 bezocht worden. Voorheen was dit pand een van de vele stadsboerderijen die er in Amersfoort waren. Thans na de restauratie is hierin een brouwerij gevestigd. Het bier wordt er ambachtelijk gebrouwen, zoals eertijds in de ruim 350 brouwerijen die er in de 17de eeuw in Amersfoort waren. Als naam werd gekozen "De Drie Ringen", het merk van een der grootste brouwerijen uit die tijd. Van die brouwerij waren na afbraak van de panden de beide gevelstenen met het embleem aan het museum Flehite geschonken. Een van die stenen is nu ingemetseld in de gevel van de nieuwe brouwerij. Bij navraag over de relatie van de naam van de brouwerij en de oude dorpskerk in Soest werd verwezen naar het resultaat van het archiefonderzoek door L. van Hoorn-Koster in het tijdschrift Flehite. Hieruit blijkt dat de kerk in Soest deel uitmaakte van het bezit van de brouwerij "De Drie Ringen", die gevestigd was aan de Korte Gracht. Gezien deze nauwe relatie volgt een kort overzicht van de geschiedenis van de brouwerij en wat hierdoor over de geschiedenis van de kerk in die periode bekend is.

Originele gevelsteen van „De Drie Ringen” te Amersfoort.

Van oorsprong waren de biërbrouwerijen in Amersfoort in het begin van de 14de eeuw huisbrouwerijen met een geringe produktie. Het bier van Amersfoort was van zeer goede kwaliteit door het goede water dat gebruikt werd en de kwaliteit van de hop die in Amersfoort en omgeving geteeld werd. Het bier werd al spoedig geëxporteerd naar Holland, Gelre en Friesland. De exportkwaliteit, "koyte"

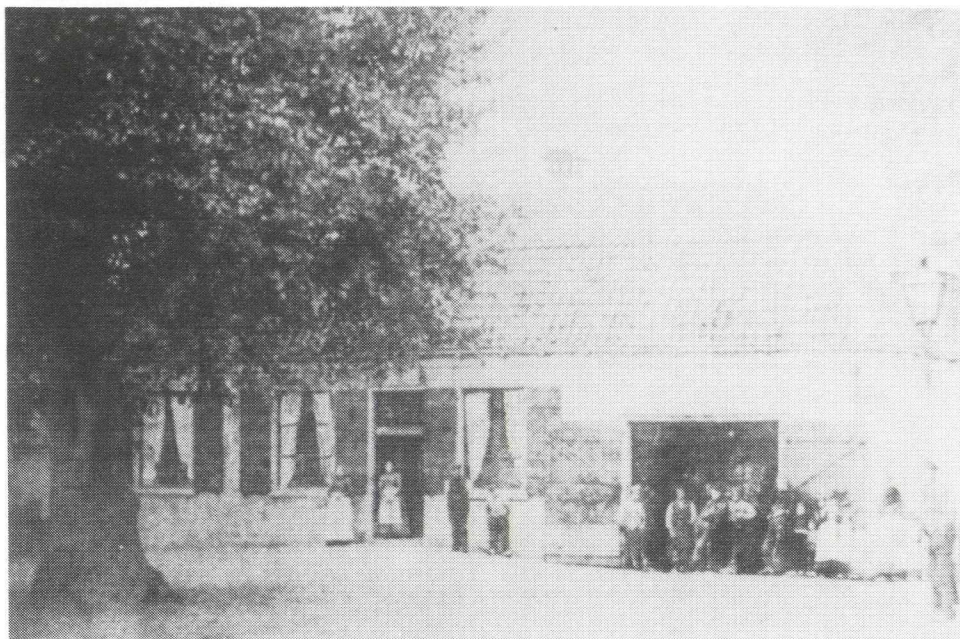
Fragment van een kaart van Amersfoort van eind 16de eeuw.

genaamd, werd streng gecontroleerd door het stadsbestuur. De produktie steeg en de bierbrouwerijen werden al spoedig de belangrijkste bedrijfstak in Amersfoort. Hierdoor werd het bierbrouwersgilde het grootste en machtigste gilde van de Stad.

De meeste brouwerijen waren gevestigd aan de Korte Gracht en de Lange Gracht. De brouwerij "De Drie Ringen" was gevestigd op de hoek van de Korte Gracht en het Peterselieesteege, thans de De Drie Ringensteeg genaamd. Het pand er naast was het woonhuis voor de brouwer en zijn gezin. Beide stonden op de plaats van de huidige panden Korte Gracht 15, 17 en 19. Het was ruim een eeuw lang een van de grote brouwerijen van Amersfoort. De oudste vermelding in het gemeentearchief stamt uit 1621 toen de brouwerij en het woonhuis in het bezit kwamen genaamd, werd streng gecontroleerd door het stadsbestuur. De produktie steeg en de bierbrouwerijen werden al spoedig de belangrijkste bedrijfstak in Amersfoort. Hierdoor werd het bierbrouwersgilde het grootste en machtigste gilde van de Stad.

De meeste brouwerijen waren gevestigd aan de Korte Gracht en de Lange Gracht. De brouwerij "De Drie Ringen" was gevestigd op de hoek van de Korte Gracht en het Peterselieesteege, thans de De Drie Ringensteeg genaamd. Het pand er naast was het woonhuis voor de brouwer en zijn gezin. Beide stonden op de plaats van de huidige panden Korte Gracht 15, 17 en 19. Het was ruim een eeuw lang een van de grote brouwerijen van Amersfoort. De oudste vermelding in het gemeentearchief stamt uit 1621 toen de brouwerij en het woonhuis in het bezit kwamen van de broers en zusters van Schadijk. Zij hadden deze reeds geruime tijd bestaande brouwerij door vererving verkregen. Op 7 februari 1621 verkochten zij alle gebouwen met inventaris aan de brouwer Evert Simonsz van Velsen en zijn vrouw Haesgen Rijcx; de koopsom bedroeg 1400 gulden. De herberg in Soest, die volgens informatie van de gemeente Soest in 1580 gebouwd is en die de naam "De Drie Ringen" droeg, of volgens Heupers in dat jaar die naam kreeg, moet deel uitgemaakt hebben van deze transactie. Volgens Heupers is het gebouw van de herberg ouder en was voordien genaamd "In het wapen van Gaesbeeck". In 1645 overleed Evert Simonsz van Velsen. Zijn echtgenote zette het bedrijf voort, doch was in 1655 genoodzaakt het bedrijf te verkopen. De koper was Gerrit van Bornbergen en Emmerentiana Aerts van Rijn, zijn echtgenote. In 1674 overlijdt Gerrit Bornbergen en bleef zijn echtgenote met 6 kinderen achter.

Zij kwam echter uit een brouwersgeslacht en zette het bedrijf met kracht voort zodat het goed floreerde. Hierdoor kon zij geld beleggen in onroerend goed, panden en grond. Uit de huwelijks giften die zij haar kinderen meegaf blijkt dit.

Dorpsherberg „De Drie Ringen” ca. 1900.

Zoals alle grote brouwerijen bezat zij een aantal huizen waarin een tapperij gevestigd was. Deze werden verpacht met de uitdrukkelijke voorwaarde dat daar geen ander dan het "Drie Ringen" bier verkocht mocht worden. Verkoop van ander bier had opzegging van het huurcontract tot gevolg. Uit een oude acte blijkt dat zij o.a. de herberg bezat "waar de Moreaen uithangt" in de Teut te Amersfoort. Deze werd in 1681 verhuurd aan Claes Cham voor de duur van 3 jaren. De huurprijs was 58 gulden per jaar, te voldoen in 4 termijnen.

Uit de huwelijksgiften die Emmerentiana haar kinderen meegaf blijkt o.a. welk onroerend goed zij in Soest bezat. Bij het huwelijk van haar tweede dochter in 1683 kreeg deze o.a. een stuk land in de Hooge Birckt onder het gerecht Soest.

Aanvankelijk voelde geen van haar zoons ervoor de leiding van het bedrijf over te nemen. Zoon Johannes was de avontuurlijkste, en monsterde aan op een schip naar Indië. Tot opluchting van zijn moeder kwam hij heelhuids terug.

Hij trad in 1696 in het huwelijk met de dochter van oud-burgemeester van Amersfoort dr. H. Schut en besloot zijn moeder bij te staan in het bedrijf. Ook dochter Maria, die ongehuwd gebleven was, hielp mee in de brouwerij. Om de toekomst van Maria veilig te stellen schonk

haar moeder haar in 1698 het toekomstend deel van haar vaders nalatenschap. Dit was: de herberg "daar de Drie Ringen uithangen" met de erbij behorende tuin gelegen bij de kerk in Soest, alsmede een daar tegenover gelegen huis waarin een bakkerij gevestigd was. Voorts de herberg "De Moreaen" in de Teut te Amersfoort. Voorts de twee huisjes achter de brouwerij in het Peterseliestraatje en nog een perceel grond in Baarn. De herberg de "Drie Ringen" was toen verhuurd aan Thomas Carsse, en er rustte nog een last van 1200 gulden op.

Maria verkocht na twee maanden de herberg voor 1600 gulden aan drie Utrechtenaren: Cornelis Wijckersloot, Johannes de Wilde en Gerrit Bosch. In 1704 overleden twee der eigenaren, waarna de erfgenamen samen met Johannes de Wilde besloten de herberg te verkopen aan de brouwer Assuerus van Dijk, eigenaar van de brouwerij "De Lelie", gevestigd aan de Langegracht 31 te Amersfoort. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat de nieuwe eigenaar de naam veranderde naar zijn merk "De Lelie". Waarschijnlijk deed hij dit niet daar het toen al zeer slecht ging met de brouwerij "De Drie Ringen" en deze zoals aangetoond zal worden spoedig ophield te bestaan.

In 1700 werd de brouwerij aan de Korte Gracht verkocht aan Gerard Morray en Johan Tiens. Deze trachtten de brouwerij te continueren door deze te verhuren. Het werd geen succes zodat naar een andere bestemming voor de gebouwen moest worden omgezien.

In 1706 kochten Pieter en Arend van der Meersch voor 2400 gulden de gebouwen en begonnen er een zeepziederij. Voor hun bedrijf bleven zij de naam "De Drie Ringen" voeren. De lotgevallen van de zeepziederij zullen hier niet gevolgd worden, daar dit niets te maken had met de herberg. De gebouwen kwamen in 1824 ten slotte in bezit van de Israëlitische Gemeente te Amersfoort. Deze verhuurde de panden voor opslag van goederen, totdat van 1867 tot 1892 het postkantoor van Amersfoort erin gevestigd was. De ruimte werd te klein en dus verhuisde het postkantoor naar een nieuw pand aan het begin van de Korte Gracht. De eigenaren besloten toen in 1892 de oude panden te slopen. Er werden drie woonhuizen gebouwd aan de Korte Gracht, de nummers 15, 17 en 19. Bij de afbraak van de oude gebouwen werden de twee gevelstenen met het embleem van "De Drie Ringen" aan het in 1878 gestichte Museum Flehite geschonken. Zoals reeds vermeld werd er één hiervan in de gevel van de nieuwe brouwerij geplaatst, de andere in de nieuwbouwwoningen op de hoek van de Drie Ringensteeg en de Muurhuizen.

Uit het voorgaande blijkt dat de oude Soester herberg haar naam ontleende aan de brouwerij, die eigenaar van het pand was in de 17de eeuw.

In welk jaar deze brouwerij in het bezit kwam van de

herberg is nog niet achterhaald.

Op het uithangbord aan het huidige pand staat 1580. Volgens de informatie van de gemeente zou dit het bouwjaar zijn. De herberg moet echter veel ouder zijn, zij ligt immers in de kern van het dorp aan de doorgaande verkeersweg van Hilversum naar Amersfoort (zie "van Zoys tot Soest" 9de jaargang nr. 1 1988). Ook Heupers vermeldt een oudere naam voor de herberg t.w. "In het Wapen van Gaesbeeck". Daarom lijkt 1580 het jaar van een herbouw of van de naamsverandering bij de verkoop van het pand aan de Amersfoortse brouwerij.

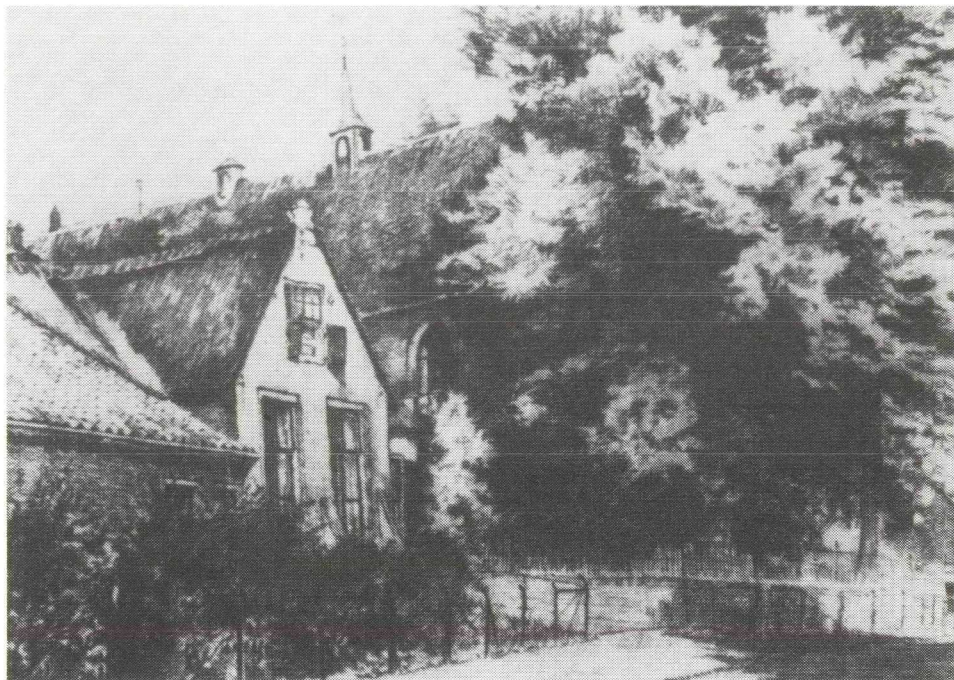

Het uithangbord te Soest.

Een ander punt dat nog opheldering vraagt is de brouwerij die er geweest zou zijn in het pand achter de kerk tegenover de herberg.

Dit zou de brouwerij "de Posthoorn" geweest zijn. Dit lijkt zeer onwaarschijnlijk. Immers in Amersfoort was een brouwerij "De Posthoorn" aan de Lange Gracht 23. Dus is het waarschijnlijker dat er een herberg van dien naam in het pand was.

Deze is later door "De Drie Ringen" opgekocht om de concurrent kwijt te raken. Een andere reden die het zeer onwaarschijnlijk maakt dat er een brouwerij in Soest was in de 16de eeuw, is het privilege dat de stad Amersfoort

Bakkerij achter de Oude Kerk, t.o. „De Drie Ringen”.

sinds 1388 had voor het brouwen van bier. Dit privilege werd in 1531 nog eens bevestigd door Karel V. Het gaf Amersfoort een monopolie voor bier brouwen in Eemland. Telkens als iemand een brouwerij begon zoals o.a. in de Vuursche, Pijnenburg en Eemnes, trad, op verzoek van het stadsbestuur van Amersfoort, het Provinciaal bestuur op en liet de brouwerij sluiten. Allengs was het privilege niet meer te handhaven en rond 1670 werd niet meer opgetreden tegen brouwerijen in Eemland. Daarbij komt dat het steeds slechter ging met de verdiensten in de bierbrouwerij en in Amersfoort steeds meer brouwerijen hun bedrijf staakten. Zo was er in 1768 nog maar 1 brouwerij: "Het Klaverblad". Deze sloot in 1895 haar poorten.

Zo blijven er steeds vragen over als men in de oude geschiedenis van Soest duikt. Het is te hopen dat er spoedig begonnen kan worden met de bestudering van het oude archief van Soest nu dit zo mooi overzichtelijk in het nieuwe Raadhuis is ondergebracht.

Geraadpleegde bronnen:

- Flehite 19e jaargang No 3 en 4 december 1988.p42 "De Drie Ringen" aan de Korte gracht, L van Hoorn-Koster.

- Zeven eeuwen Amersfoort, p.42 e.v. "De Bierbrouwerij" H. Halbertsma.
- "Soest en Soesterberg in oude ansichten", E. Heupers.
- Soest Rondom de Oude Kerk, B.J. van Os. Uitgave VVV Soest.

MIDDELEN VAN BESTAAN IN SOEST

door Ds. J.J. Bos.

4. Bezem-binders

In het vroeger aangehaalde M.S. van 1569, wijst Art. 14 op eene andere nuttige zijde, van de "ghemeente genaempt den Heyberch", voor de Soesters, dan om de afgestoken heideplaggen onder hun vee te strooien, en op het heideveld hunne schapen te weiden, nl. "oeck eens deel besimmen off te maecken". Die bezem-binderij gaf weleer aan menig gezin te Soesterberg, over Hees, en in het Veen, het dagelijksch brood. (Costumen en Usantien van Soest. Het laatste Stuk in dien bundel). Om deze oorzaak wordt dan ook zeker, in art. 7.c., van het Plaatselijk Reglement van 19 Januari 1860, betrekkelijk het in gebruik geven der Gemeentelijke Heide- en Zandgronden, uitdrukkelijk gezegd, dat van het verkregen Consent geen gebruik mocht gemaakt worden, "Tot het vervoer der verkregene "grondstoffen naar buiten deze gemeente", dan alleen in de vorm van "de alhier gemaakte bezems of boenders."

Die bezem-binderij is echter in de laatste helft der 19de eeuw sterk achteruit gegaan, door de invoering van elders van eene nieuwe soort, die wel wat gelijkt op eenen grooten platte borstel, onder aan eenen langen steel bevestigd, en waarin de vezels van de kokosnoot de takjes van de heidestruik vervangen. Toch is de oude bezembinderij ook thans nog niet geheel te niet.

5. Bijen

"Bijeluyden" zijn er ook nog, en waren er zeker reeds zeer vroeg. De onafzienbare heidevlakten, en de uitgestrekte boekweitvelden, leidden er den mensch als van zelf toe, om ook bij den arbeid dezer nijvere diertjes zijn genot, en zijn voordeel te zoeken. Daarom zijn de bijen ook al vroeg begrepen onder de dingen, waarvoor de eigenaar tiendplichtig was, zooals blijkt uit een "Placaat ende "Ordonnantie, van 14 Juny 1599", waarin de artikelen 6 en 7 aldus luiden: "VI. Item, dat die byen sullen werden vertient ter plaatse "daar die selve byen staan als se swermen, mits dat den Tientheer, "of zijnen Pachter betalen sal die weerde van den corf. "Dat die byeluyden gehouden sullen wesen den Tientheer, of zijnen "Pachter eene gerechtelijke wete te doen, omme te komen vertienden, "aleer zij uyte plaatse daar heure byen geswermt hebben, sullen "mogen vertrecken, op poene van te verbeuren twee Carolus guldens "op yder swerm, die verswegen sal wesen."

"VII. En in gevalle den Tientheer, of zijnen Pachter binnen "24 uren na die gedane wete niet en komt, sullen die byeluyden met "hare byen vryelyke mogen vertrecken, ende laten aldaar soo veel "gelts onder den Gerechte daar die byen geswermt hebben, als sij "bij eede verklaren sullen den tient van de geschepte swermen "weerdig te zijn, op poene van op yeder swerm ten behoeven van den "Tientheer, of zijnen Pachter te verbeuren twee Carolus guldens." (Groot Utr. Plac.boek bb. 446).

Doch wederkeerig heeft de Regeering dat bedrijf ook onder haar opzicht en bescherming genomen. Op 8 April 1614, verscheen een "Placaat en Ordonnantie van de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht, inhoudende ordre en regule, waar na de Bye-luyden haar "in 't setten ende verplaatsen van hare Immen en Byen sullen "hebben te reguleeren, etc." De hierop betrekking hebbende artikelen, in dat stuk, luiden:

"I. In den eersten, dat niemand voort aan met zijn immen een "ander sal mogen besetten op eenige plaatsen, tensij, dat hij "wijke van een andermans byen, die lengte van hondert roeden; op "poene, dat die gene, die zijn immen een ander te na gestelt "heeft, gehouden sal zijn op te breken, ende te ruijmen, binnen "24 uren, ende daarenboven verbeuren sal ses gulden, het eene "derden deel voor den Officier, die d'executie doen sal, het "tweede deel, ten behoeve van den geïnteresseerden, en 't derde "derdendeel, ten behoeve van den armen. Ende indien de ruyminge "niet en geschiede binnen 24 uren, sal men binnen 24 uren daarna "verbeuren dubbelt. Ende indien hij daar na blijft in gebreke, "sal den Officier van de plaatse geauthoriseerd zijn, gelijk hij "geauthoriseerd word bij desen, deselve immer op te breken, ende "te brengen ter plaatse daar niemand en is bij geïnteresseert, "ofte verhindert, al tot kosten van den gebrekigen.

"VII. Dat niemand eenige nieuwe byestede ten velde, of aan "eenige hegge sal mogen setten, ofte maken, ofte sal een ander "moeten wijken, te weten, op de heyde ende op berglanden, de "lengte van hondert vijftig roeden, ende in de kley vijffseventig "roeden, ten ware bij consent van den genen, die daar bij geïnteres- "seert soude mogen zijn." (Groot Utr. Plac.boek.I.638,639.)

Dit gaf aanleiding tot het volgende "Appointement":

"Op de Requeste van Wouter Aartse, woonende tot Soest, is geappoinc- "teert. De Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, gelet "op den inhoude deser mitsgaders op de attestatien en verklaringen, "dien aangaande gepasseert, soo bij die van den Gilde, als andere "oude en welervarene byeluyden; daar beneffens gehoord het rapport "van Haar Ed. Mog. Gecommitteerden hierop gedaan, interpreteerende "het I. en VII. artuculen van Haar Ed. Mog. Ordonnantie, roerende "de byeluyden, dat hen besetten van hare immen ende byen, gearres- "teert dan 8 April 1614, verstaan en verklaren bij desen, dat "onder de berglanden, in 't voorschreven VII. Artikel vermeldt, "niet begreepen, nog behoorende sijn de landen, die met de ploeg "omgevuert en met boekwijt besaayt, en alsulks als bouwlanden "gecultiveert worden; ende volgens dien over de soodanige nopende "het besetten ende wijcken, het voorschrevene eerste Artysel "plaatse heeft, te weten, dat sij malkanderen aldaar moeten wijken "de lengte van hondert roeden; ordonneerende allen een ijgelyk, "soo byeluyden als anderen, die haar geneeren met byen en immen te "setten, ofte andersints desen soude mogen aangaan, ende geïnsinu- "eert sal worden, hen lieden hierna te reguleeren.

"Gedaan te Utrecht den 12 September 1637. Onderstont, ter Ordonnan- "tie als boven, onderteekent, Ant. van Hilten."

Meerdere bijzonderheden, aangaande dezen tak van cultuur in de Gemeente Soest, zijn mij niet bekend, doch meer dan waarschijnlijk zijn er ten allen tijde bijenstallen geweest, en werden er ook jaar aan jaar, van elders, korven met bijen tijdelijk naartoe gebracht.

Ik heb ten minste, sedert 1847, op verschillende plaatsen bijenstal- len en bijenkorven gezien, bij boerderijen langs het Voetpad en den Brink, in het Kort-Eind, in de Birckt en Isselt, te Soesterberg, in de heide tusschen Soesterberg en Soest, op Hees, in het Veen,

en Achter den Engh. En even zóó zal het nog wel zijn, en zal het blijven, zoolang aldaar de boekweit en de heide bloeien, en honig en was, als handelsartikelen, begeerd worden.

6. Ganzen

In Art. 13 van de meermalen aangehaalde "Usantien ofte Costumen van den Dorpe van Soest", lezen wij: "Item dye buyren van Soest hebben gans gheen incomsten van enyge goederen ofte landeren, dan hebben alleen enen kaelen brijnck, daer nauwelijcken dye "gansen dye kost krijghen mueghen." Daaruit blijkt dat men in 1569, langs den Brink, ganzen hield, zeker ook wel met de bedoeling om ze, gelijk men elders deed, vet te maken en naar de markt te brengen. Te Utrecht is nog een pleintje dat de Ganzenmarkt heet. Doch van deze fokkerij is, al sedert lang, in geheel Soest, geen spoor meer over.

EEN ANSICHTKAART UIT SOEST Redactie

Een korte wandeling op de Vredenhofstraat. Echter niet in 1990, maar in 1900. En die straat heette toen de Soestdijkerstraatweg.

UITG. NAUTA, VELSEN. 3129.

Soestdijk, — Langs Hotel Trier.

I Soestdijk - langs Hotel Trier

Komend vanaf Paleis Soestdijk steken wij in de gemeente Baarn de Praamgracht over. Over de brug links bevond zich het logement "De Lindenboom" met stalhouderij en boerderij van Gijsbertus Schimmel, het latere "Hotel Trier". Op de ansichtkaart is in de verte een "wegversmalling" te zien.

Tol aan den Soestdijkerstraatweg

II Tol aan den Soestdijkerstraatweg

Die "wegversmalling" is de "Tol aan den Soestdijkerstraatweg", op de brug over het "Oude Grachtje", welke waterloop vanuit het Soesterveen daar onder de Soestdijkerstraat door liep. Wanneer wij dus van Baarn naar Soest gaan, dan moeten wij tol betalen.

Tarief in 1692:

Van een wagen	1 stuiver
Van elck mensch daarop zittende	8 penningen
Van een paard sonder zaal	1 stuiver
Van een paard met een zaal	1 stuiver
	en 4 penningen
Van een Koeij ofte os	8 penningen

enzovoort, een hele rij van mogelijke passanten.

In 1901, op 1 Mei, wordt de straat tot "Rijksweg" verklaard, en de tol wordt opgeheven. Het tolhuisje met de daarbij behorende grond wordt opgekocht door de eigenaar van de buitenplaats "Vredehof" en het tolhuis wordt afgebroken.

III Soestdijk - Villa Vredehof

Villa Vredehof, een buitenplaats, gebouwd ca. 1825 en meerdere keren verbouwd en uitgebreid. In 1847 in bezit van Jhr. E.W. van Weede. Op 31 maart 1881 krijgt Soest een nieuwe burgemeester Jacob Willem Loten van Doelen Grothe, die gehuwd is met de dochter van Jhr. E.W. van Weede.

Tegenover Vredenhof ligt de buitenplaats Colenso, ook daterend van begin 19de eeuw, mogelijk zelfs van voor 1800.

Deze villa heeft meerdere eigenaren gehad die het huis een mooie naam gaven. In 1825 "Green-Hill", later in 1861 "Schoonoord". In 1881 "Witsenburg" en in 1887 wordt de villa "Fair Hill" genoemd. Maar al heel spoedig komt er weer een nieuwe eigenaar, nl. Anthonie Cankrien, die dan de buitenplaats de naam "Colenso" geeft. Ook hier wordt in de loop der jaren veel gebouwd en verbouwd en het bezit wordt steeds uitgebreid. Rond de villa waren mooie parken en waterpartijen aangelegd.

V Soestdijk - Vijver "Nieuwerhoek" en Café Kuier

Er waren niet alleen bij Vredenhof en Colenso prachtige parken aangelegd, ook bij de villa "Nieuwerhoek" was door de beroemde tuinarchitect Zocher, een prachtig park ontworpen.

Hier zien wij daar een nu nog aanwezig stukje van De Vijver "Nieuwerhoek" met op de achtergrond Café Kuier op de hoek van de Soestdijkerstraatweg en de "Achterweg".

Deze "Achterweg" is de huidige Noorderweg. Zocher was ook de ontwerper van de tuinen en waterpartijen bij Paleis Soestdijk.

VI Nieuwerhoek - weg naar Soestdijk-Soest

De villa Nieuwerhoek, gezien vanaf de Veenhuizerstraat (nu Koninginnelaan). Hier stond heel vroeger een boerderij "Landrust", ± 1820. In 1843 koopt de heer F.J. Harderwijk dit pand en er komt een buitenplaats "Nieuwerhoek".

In 1885 in bezit van Jan Beets, die veel verbouwt en vernieuwt (familie van Nicolaas Beets?). De Beetslaan in Soest is naar deze Jan Beets vernoemd. De boerderij "Landrust" werd in 1805 bewoond door Rutger de Beer.

